

**HELSINGIN NORMAALILYSEON
TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA
TOIMINTAKAUDELLE 2022-2024**

SISÄLLYSLUETTELO

1 Johdanto	2
2 Toiminnan kuvaus 2016-2021	3
3 Kartoitus oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta	3
3.1 Vuorovaikutus ja toimintakulttuuri	4
3.1.1 Miten opettajat kohtelevat oppilaita/opiskelijoita?	4
3.1.2 Miten oppilaat/opiskelijat kohtelevat toisiaan?	9
3.2 Syrjintä ja sen ehkäiseminen	11
3.3 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäiseminen	12
3.4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opinto-ohjauksessa, valinnoissa ja oppimateriaaleissa	13
3.5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opintosuoritusten arvioinnissa	15
4 Arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja niiden tuloksista	17
4.1 Sukupuolitietoinen opetus	17
4.2 Erilaisten oppijoiden huomioiminen opetuksessa	17
4.3 Kiusaaminen, syrjintä ja häirintä sekä niiden ehkäiseminen	18
4.4 Opintosuoritusten arviointi	19
4.5 Uusi kysely	19
4.6 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksista tiedottaminen	19
4.7 Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma	20
5 Toimenpiteet tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi toimintakaudelle 2022-2024	21
5.1 Sukupuolitietoinen opetus	21
5.2 Erilaisten oppijoiden huomioiminen opetuksessa	22
5.3 Kiusaaminen, häirintä ja syrjintä sekä niiden ehkäiseminen	22
5.4 Opintosuoritusten arviointi	23
5.5 Oppimisympäristön yhdenvertaisuus	24
5.6 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus opetusharjoittelussa	24
5.7 Uusi kysely	25
5.8 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksista tiedottaminen	25
Lähteet ja kirjallisuus	26
Lainsäädäntö	27

1 JOHDANTO

Tasa-arvolla tarkoitetaan ensisijaisesti sukupuolten tasa-arvoa. Tasa-arvolaki velvoittaa huolehtimaan, että eri sukupuolilla on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto estävät sukupuoleen perustuvaa syrjintää ja edistävät tasa-arvoa (5 §). Tasa-arvolaissa määritellään, että tämä on huomioitava sekä opetuksessa että oppimateriaalien valinnassa. Tasa-arvolaki (laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta, 609/1986) on vuoden 2015 alusta lähtien koskenut myös syrjintää sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella.

Tasa-arvolaki kieltää oppilaitoksissa tapahtuvan syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Tämän lisäksi opetuksen ja koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksissa tehdään järjestelmällistä ja suunnitelmallista työtä sukupuolten välisen tasa-arvon edistämiseksi. Oppilaitosten tulee myös ennaltaehkäistä syrjintää sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella. Kaikilla toisen asteen oppilaitoksilla tulee tasa-arvolain mukaan olla tasa-arvosuunnitelma. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi myös perusopetuslain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen.

Yhdenvertaisuus viittaa siihen, ettei ikä, uskonto, mielipide, terveydentila, seksuaalinen suuntautuminen, sosioekonominen tai etninen alkuperä saa aiheuttaa eriarvoista kohtelua. Jokaisella oppilaalla ja opiskelijalla on oikeus tuntea olevansa kouluyhteisömme tasa-arvoinen, yhdenvertainen ja hyväksytty jäsen. Uudistettu yhdenvertaisuuslaki tuli voimaan vuoden 2015 alussa. Lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjien tulee arvioida ja edistää yhdenvertaisuutta omassa toiminnassaan.

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n 2 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjien on yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnissa kiinnitettävä huomiota esimerkiksi oppilaiden valintaperusteisiin, käytettävään oppimateriaaliin, häirintään ja koulukiusaamista ehkäiseviin toimenpiteisiin, opetustilanteiden tasapuolisuuteen, opintosuoritusten arvioimiseen sekä opettajien yhdenvertaisuusosaamiseen. Helsingin normaalilyseossa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on sisällytetty samaan asiakirjaan.

Tasa-arvolain mukaan suunnitelma on laadittava vuosittain, mutta oppilaitoksissa kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Normaalilyseossa oppilaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta kartoittava kysely toteutetaan 2-3 vuoden välein. Sen tulosten pohjalta laaditaan 2-3 vuoden välein uusi toiminnan kehittämiseen tähtäävä toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma (tasa-arvolaki 6 b §). Suunnitelma laaditaan yhteistyössä opetushenkilöstön, muun henkilökunnan sekä oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää seuraavat osiot:

- selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta
- tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi
- arvio aikaisemman suunnitelman toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman lisäksi oppilaitoksessa tulee olla myös erillinen henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma, jos oppilaitoksen palveluksessa olevan henkilöstön määrä on pysyvästi yli 30 työntekijää. Se laaditaan yhteistyössä oppilaitoksen johtajan ja henkilöstön kanssa.

2 TOIMINNAN KUVAUS 2016-2021

Tasa-arvotyöryhmä lakkautettiin elokuussa 2016, kun uusi jaetun johtamisen mallin mukainen työryhmätyöskentely käynnistettiin. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät työt siirrettiin Yhteisön hyvinvointi-työryhmälle. Uutta tasa-arvovastaavaa/tasa-arvoyhdyshenkilöä ei nimitetty useaan vuoteen huolimatta siitä, että Yhteisön hyvinvoinnin ryhmä otti useaan otteeseen asian esille koulun johtoryhmän kokouksissa. Koulun tasa-arvovastuuhenkilöksi nimitettiin Elina Häggström syksyllä 2020.

Oppilaita ja opiskelijoita ei ole tämän toimintakauden aikana organisoidusti tiedotettu eikä ohjeistettu tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien teemojen osalta. Koulun henkilökunta ei ole saanut kaipaamaansa koulutusta aiheeseen liittyen. Tämän lisäksi opetusharjoitteluun ei ole sisällynyt selkeää organisoitua kokonaisuutta kyseisestä aiheesta. Teemaa on kuitenkin käsitelty osana harjoitustunteja ohjaavan opettajan kanssa sekä Koulu Yhteisönä -osion tapaamisissa.

Lukuvuoden 2020-2021 aikana toteutettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely. Kysely laadittiin aiemmin laaditun kyselyn pohjalta. Peruskoululaiset ja lukiolaiset vastasivat e-lomakkeelle tehtyyn kyselyyn, jossa selvitettiin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista koulussamme esimerkiksi toimintakulttuurissa, vuorovaikutustilanteissa ja opintosuoritusten arvioinnissa.

Tasa-arvokyselystä ja sen tuloksista keskusteltiin peruskoulun oppilaskunnan sekä lukion opiskelijakunnan hallituksien kokouksissa syksyllä 2021. Kokouksessa oppilaat ja opiskelijat ottivat kantaa koulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteeseen ja kommentoivat tulevan kauden toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Toimenpide-ehdotuksia käsiteltiin henkilökuntakokouksessa ja työryhmät koostivat toimenpiteet kaudelle 2022-2024.

3 KARTOITUS OPPILAITOKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSTILANTEESTA

Kevätlukukaudella 2021 Helsingin normaalilyseossa toteutettiin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely 8.2. – 8.3. Peruskoulun oppilaat vastasivat kyselyyn luokanohjaajan tuokiossa ja lukiolaiset ryhmänohjaajan tuokiossa. Vastauksia saatiin 301. Helsingin normaalilyseon peruskoulussa on noin 440 oppilasta ja lukiossa noin 250 opiskelijaa. Luvuissa 3.1 – 3.5 esitellään normaalilyseon peruskoulun ja lukion oppilaiden vastaukset.

3.1 Vuorovaikutus ja toimintakulttuuri

3.1.1 Miten opettajat kohtelevat oppilaita/opiskelijoita?

Opetus- ja vuorovaikutustilanteissa opettajien kanssa on tavoitteena se, että jokainen koulun oppilas ja opiskelija uskaltaa ilmaista mielipiteitään ja ajatuksiaan. Myös oppilaiden ja opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus ja koko koulun toimintakulttuuri ovat parhaassa tapauksessa kannustavia ja erilaisia persoonia tukevia.

Tasa-arvokyselyn tulosten mukaan **sukupuoli vaikuttaa oppilaiden ja opiskelijoiden kohteluun oppitunneilla** joko erittäin vähän (39,1%), melko vähän (31,7%) tai sukupuolella ei ole vaikutusta (13,8 %). Osa opiskelijoista koki, että sukupuolella on kuitenkin melko paljon (12,5 %) tai erittäin paljon (3,0 %) vaikutusta oppilaiden kohteluun oppitunneilla.

Suuri osa oppilaista ja opiskelijoista oli sitä mieltä, että **tasa-arvoinen kohtelu oppitunneilla** toteutuu erittäin hyvin (50,0 %) tai melko hyvin (41,3 %). Avoimissa vastauksissa oppilaat ja opiskelijat tarkensivat tätä esimerkiksi seuraavasti:

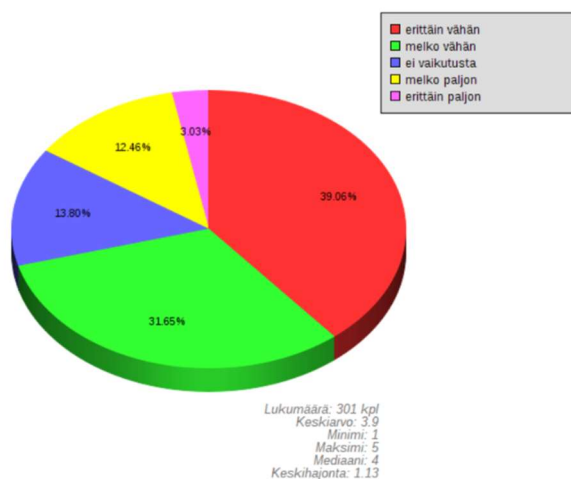
- "Se ei mielestäni ilmene millään tietyllä yksittäisellä tavalla vaan on jo lähtökohta."
- "Opettajat ottavat kaikki tasavertaisesti huomioon."
- "En ole kiinnittänyt huomiota epätasa-arvoiseen kohteluun, mielestäni sitä ei tapahdu."

Kuitenkin 7 % vastaajista koki, että tasa-arvoinen kohtelu toteutuu oppitunneilla kohtalaisesti ja 1,7 % melko huonosti. Esimerkiksi seuraavia perusteluja esitettiin:

- "Jos esim on kova meteli ja opettaja ei katso sanoo aina eka että 'lopettakaa pojat' vaikka se onkin jotkut muut."
- "Laittamalla tietyt sukupuolet omiin boxeihin ja näin oletetaan, vaikka tytön käyttäytyvän: fiksu, ei tykkää videopeleistä, naisellinen jne."
- "Kaikissa muissa aineissa toimii hyvin mutta mielestäni liikuntatunnit ovat hyvin sukupuolipainotteiset eli esim tytöt tanssivat ja joogaavat ja leikkivät jotain hippaa kun taas pojat pääsee pelaamaan futsista ja koripalloa niin mielestäni tämä ei ole tasavertaisia. Myös sekin on vähän outoa että vieläkin on erikseen tyttöjen ja poikien ryhmät liikunnassa."

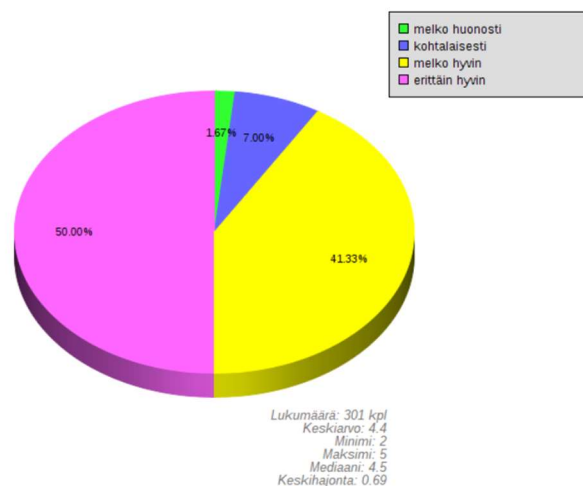
8) Sukupuoli vaikuttaa koulussamme oppilaiden kohteluun oppitunneilla

Vastausten suhteellinen jakauma

1) Kuinka tasa-arvoisesti oppilaita/opiskelijoita kohdellaan oppitunneilla?

Vastausten suhteellinen jakauma

Oppilaista ja opiskelijoista suuri osa oli sitä mieltä, että **yhdenvertainen kohtelu oppitunneilla** toteutuu melko hyvin (43,6 %) tai erittäin hyvin (40,2%):

- "Jokainen kohtelee kaikkia samalla tavalla riippumatta ulkonäöstä, sukupuolesta tai muusta."
- "Kaikille annetaan samat ohjeet ja tehtävät sekä viittausvuoroja annetaan yhtä paljon kaikille."
- "Hyvin. Kaikki hyväksytään sellaisinaan."
- "Kaikkia kuunnellaan, ja myös hiljaisempien annetaan tuoda oma näkemyksensä esiin."
- "Kaikkien mielipiteitä arvostetaan."

13,5 % oli sitä mieltä, että yhdenvertainen kohtelu toteutuu kohtalaisesti:

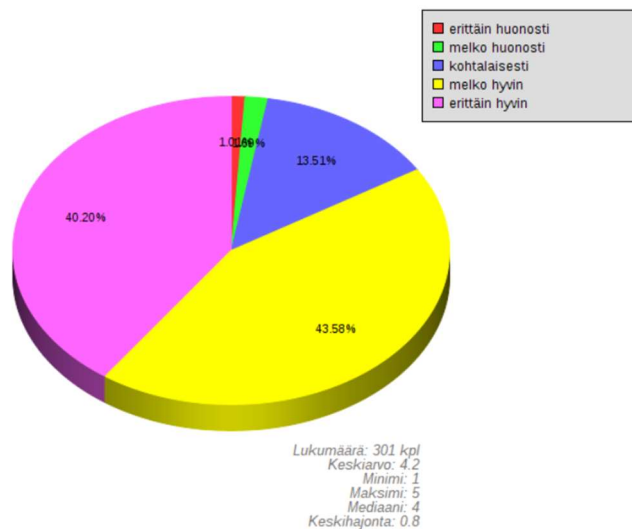
- "Opettajat yleensä yrittävät kohdella kaikkia reilusti mutta oppilaat monesti vetävät huomiota itselleen ja pois toisilta ja jotkut oppilaat pysyvät tahallaan piilossa ja heitä ei huomata."

Alle 3 % näki, että yhdenvertainen kohtelu ei toteutunut hyvin:

- "Jos opettaja käskee sattumanvaraisesti jotain vastata on usein painottunut niin, että toisten pitää vastata muita enemmän."

9) Kuinka yhdenvertaisesti oppilaita/opiskelijoita kohdellaan oppitunneilla?

Vastausten suhteellinen jakauma

Oppilaiden ja opiskelijoiden kokemusten mukaan opettajat sallivat **mielipiteen ilmaisun** oppitunneilla joko erittäin hyvin (41,4 %) tai melko hyvin (38,3 %). Tätä tarkennettiin avoimissa vastauksissa esimerkiksi seuraavasti:

- "Mielipiteitä kuunnellaan ja arvostetaan."
- "Kaikki saavat sanoa mielipiteensä ja jos opettajaa ei miellytä oppilaan mielipide (se on esimerkiksi rasistinen) pyrkii opettaja korjamaan oppilaan mielipidettä ymmärtäväisesti ja hyökkäämättömästi."
- "Kaikki saavat ilmaista lähes aina mielipiteitään."
- "Lähes aina on mahdollisuus ilmaista mielipide ja ajoittain tarvittaessa vaikuttaakin kurssin kulkuun hieman."
- "Oppilailta kysytään useaan otteeseen, mitä mieltä ovat käsiteltävistä aiheista."
- "Oppilaita kannustetaan kriittiseen ajatteluun ja opettajat myöntävät virheensä. Ilmapiiri kaikenlaisille näkemyksille on todella vapaa."

Oppilaista ja opiskelijoista 14,6 % oli sitä mieltä, että mielipiteen ilmaisu toteutuu kohtalaisesti. Osa koki, että opettajat sallivat oppilaiden ilmaista mielipiteensä melko huonosti (4,4 %) tai erittäin huonosti (1,4 %).

Tämän kuvailtiin johtuvan esimerkiksi oppilaista ja opiskelijoista itsestään:

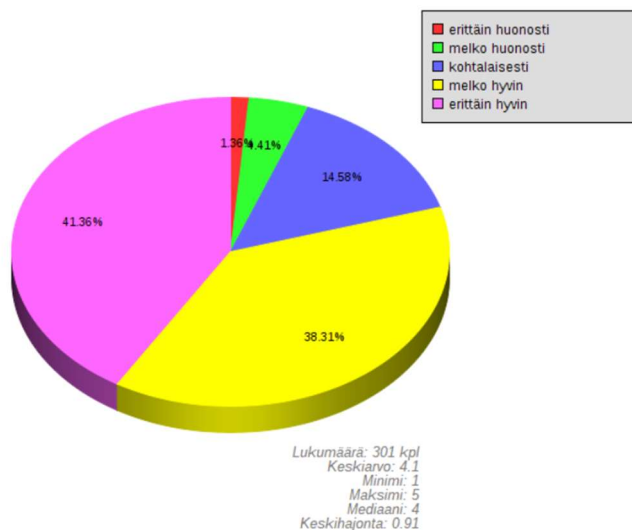
- "Ne vaa huutaa mielipiteensä eikä edes viitti viittaa."
- "Joskus turhana kiistelynä, joskus kiinnostavina väittelyinä (oppilaiden välillä)."

Toisaalta selittävänä tekijänä nähtiin myös opettajan toiminta:

- "Mielestäni mielipiteen ilmaisu ilmenee hyvin oppitunneilla, mutta joidenkin opettajien voi olla vaikea ottaa oppilaiden esittämää kritiikkiä vastaan."
- "Mielestäni saat ilmaista mielipidettäsi jos siihen liittyvä kysymys tulee, mutta sellaisia tilanteita en ole itse kohdannut kauhean paljon."
- "Riippuu hieman opettajasta ja mikä on oppilaan mielipide."
- "Opettajat eivät kuuntele loppuun eivätkä pidä erimielisyyksistä."

7) Sallivatko opettajat oppilaiden ilmaista mielipiteensä koulumme oppitunneilla?

Vastausten suhteellinen jakauma

Oppilaiden ja opiskelijoiden mielestä **erilaisten oppijoiden tarpeet** otetaan opetuksessa huomioon melko hyvin (44,9 %) ja erittäin hyvin (27,2 %). Tätä perusteltiin esimerkiksi seuraavasti:

- "No esim jos vaik tippuu kärryiltä nii aina on varmasti jotai läksyhelppii yms."
- "Oli esim. lukiseulat jne."
- "Opettajat esimerkiksi vaihtelevat opetustyyliä, jotta se olisi mahdollisimman monipuolista ja jokaiselle edes jotenkin sopivaa."
- "Usein henkilökohtaisista syistä voidaan venyttää palautuspäiviä töissä tai tehdä jotain omanlaista."
- "Norssissa opettajat pistävät opiskelijat edelle, joka johtaa siihen, että kaikki opiskelijat oppivat asiat, jos heiltä motivaatio löytyy. Esim. erityisopetus, tukiopetus, monipuoliset työskentelytavat."
- "Opettajat usein antavat oppilaiden vaikuttaa siihen, mitä asioita kursseilla käsitellään (usein kurssin alussa kysytään mitä opiskelutapoja he haluaisivat käyttää ja mitkä aiheet tuntuvat kiinnostaville)."
- "Opettajat ovat monipuolistaneet kurssien suoritustapoja."

Vastaajista 20,4 % koki, että erilaisten oppijoiden tarpeet huomioidaan kohtalaisesti. Avoimissa vastauksissa nousi esiin myös etäopiskelun haasteet:

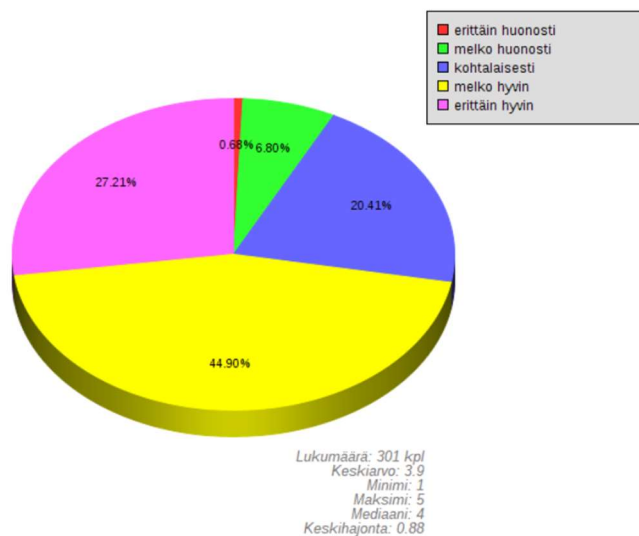
- "Jotkut opettajat antavat erilaisia vaihtoehtoja opiskeluun, kun taas toiset eivät."
- "Tunneilla on paljon erityyppisiä tehtäviä: itsenäisiä ja ryhmätöitä. Nyt etäkouluaikaan on kuitenkin ollut enemmän itsenäistä työskentelyä. Joillakin voi olla vaikeata työskennellä kotoa käsin itsenäisesti."
- "Etäopetuksessa monipuolisten opetustapojen toteuttaminen on haastavampaa, mutta usein opettajat pyrkivät siihen."
- "Lähinnä etäopetuksen aikana opiskelijoiden eri tarpeita huomioidaan vähemmän."

Kuitenkin vastaajista 6,8 % oli sitä mieltä, että erilaisten oppijoiden tarpeet otetaan opetuksessa huomioon melko huonosti ja 0,7 % erittäin huonosti. Tätä perusteltiin esimerkiksi seuraavasti:

- "Jotkut opettajat pitäytyvät koko kurssin samassa rajoittuneessa opetustavassa, eivätkä edes pidä palautekyselyä kurssin loppuun, jossa kritiikkiehdotuksia voisi antaa."
- "Opetuksessa usein käytetään vain samoja työtapoja toisinaan melko yksipuolisestikin."
- "Usein 'häiriköitä' autetaan ja katsotaan koko ajan, mutta rauhallisesti työskentelevät oppilaatkin voisivat tarvita apua."
- "Esiintymistilanteille, kuten esitelmille ei usein ole vaihtoehtoja suoritusapua, vaikka ne voivat olla monille oppijoille haitallisia esim. esiintymiskammon tai aikaisempien huonojen kokemusten vuoksi."
- "Tukiopetusta on vaikea saada vaikka tarvitsisi."

11) Kuinka hyvin erilaisten oppijoiden tarpeet otetaan huomioon opetuksessa?

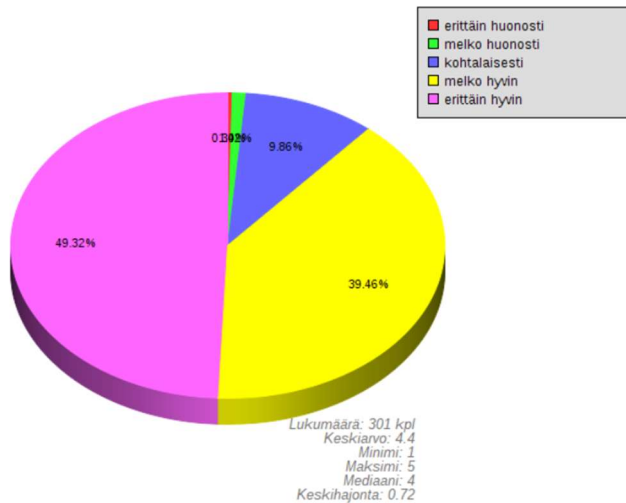
Vastausten suhteellinen jakauma

Se, kuinka **tasa-arvoisesti opettajat kohtelevat oppilaita/opiskelijoita oppituntien ulkopuolella**, toteutui vastaajien mielestä erittäin hyvin (49,3 %), melko hyvin (39,5 %), kohtalaisesti (9,9 %) ja alle 2 % mielestä melko huonosti tai erittäin huonosti.

12) Kuinka tasa-arvoisesti opettajat kohtelevat oppilaita/opiskelijoita oppituntien ulkopuolella?

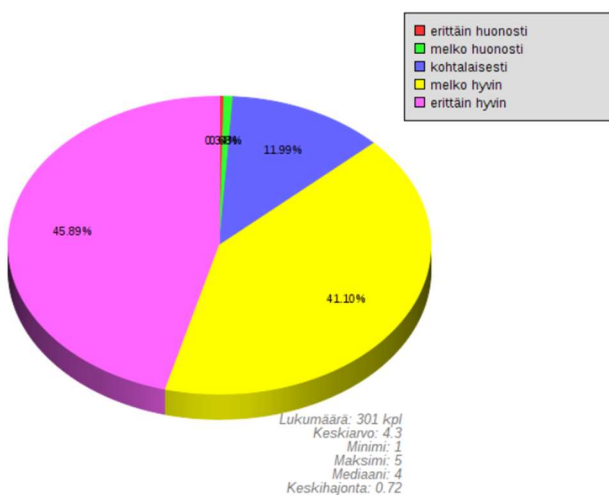
Vastausten suhteellinen jakauma

Oppilaita ja opiskelijoista suuri osa oli sitä mieltä, että **yhdenvertainen kohtelu oppituntien ulkopuolella** toteutuu erittäin hyvin (45,9 %) tai melko hyvin (41,1%), kohtalaisesti (12 %) ja noin 1 % mielestä melko huonosti tai erittäin huonosti.

13) Kuinka yhdenvertaisesti opettajat kohtelevat oppilaita/opiskelijoita oppituntien ulkopuolella?

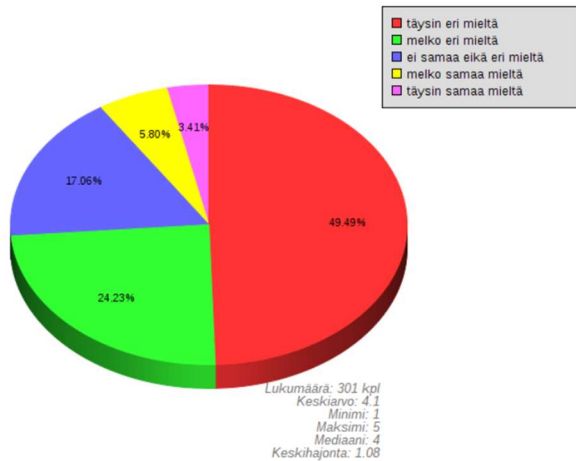
Vastausten suhteellinen jakauma

Enemmistö oppilaista oli täysin eri mieltä (49,5 %) tai melko eri mieltä (24,2 %) siitä, että koulussamme esiintyy **oppilaiden/opiskelijoiden syrjintää opettajien ja/tai muun henkilökunnan taholta**. Kuitenkin 5,8 % oppilaista oli melko samaa mieltä ja 3,4 % täysin samaa mieltä siitä, että syrjintää esiintyy opettajien ja/tai muun henkilökunnan taholta.

15) Koulussamme esiintyy oppilaiden/opiskelijoiden syrjintää opettajien ja/tai muun henkilökunnan taholta.

Vastausten suhteellinen jakauma

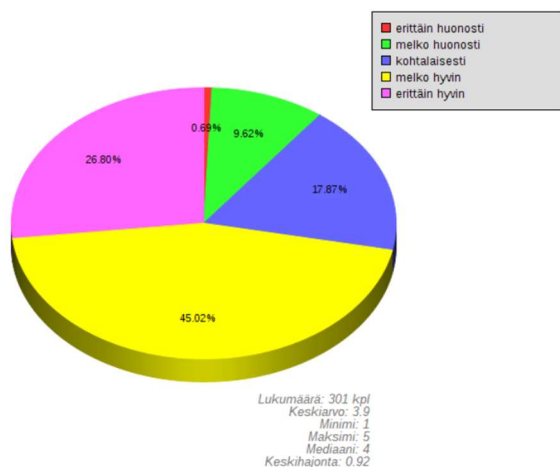

3.1.2 Miten oppilaat/opiskelijat kohtelevat toisiaan?

Suurin osa oppilaista ja opiskelijoista oli sitä mieltä, että **he kohtelevat toisiaan yhdenvertaisesti oppitunneilla** melko hyvin (45 %) erittäin hyvin (26,8 %) tai kohtalaisesti (17,9 %). Kuitenkin vastaajista yli 10 % oli sitä mieltä, että oppilaiden ja opiskelijoiden toistensa yhdenvertainen kohtelu oppitunneilla toteutuu joko melko huonosti tai erittäin huonosti.

10) Kuinka yhdenvertaisesti oppilaat ja opiskelijat kohtelevat toisiaan oppitunneilla?

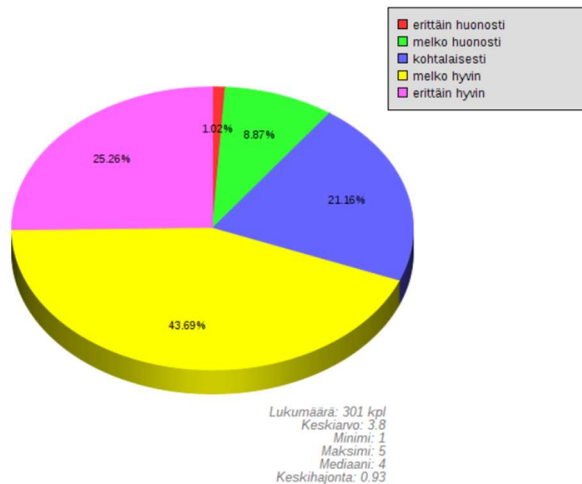
Vastausten suhteellinen jakauma

Enemmistö vastaajista oli sitä mieltä, että koulumme **oppilaat ja opiskelijat kohtelevat toisiaan oppituntien ulkopuolella** melko hyvin (43,7 %), erittäin hyvin (25,3 %) tai kohtalaisesti (21,2 %). Toisaalta osa oppilaista ja opiskelijoista koki, että he kohtelevat toisiaan oppituntien ulkopuolella melko huonosti (8,9 %) tai erittäin huonosti (1 %).

14) Kuinka hyvin oppilaat/opiskelijat kohtelevat toisiaan oppituntien ulkopuolella?

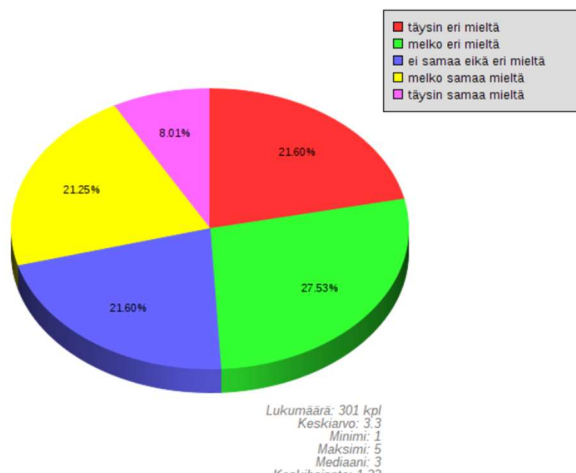
Vastausten suhteellinen jakauma

Kyselyn tulosten mukaan 21,3 % oli melko samaa mieltä ja 8 % täysin samaa mieltä ja siitä, että koulussamme esiintyy **syrijintää oppilaiden/opiskelijoiden keskuudessa**. Vastaajista 27,5 % oli melko eri mieltä oppilaiden/opiskelijoiden välisen syrjinnän esiintymisestä ja 21,6 % täysin eri mieltä. 21,6 % vastaajista ei osannut ottaa asiaan kantaa.

16) Koulussamme esiintyy syrijintää oppilaiden/opiskelijoiden keskuudessa

Vastausten suhteellinen jakauma

3.2 Syrjintä ja sen ehkäiseminen

Yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän mielipiteen, syntyperän, sukupuolen, seksuaalisen suuntautumisen, uskonnon tai etnisen taustan perusteella. Kyselyn mukaan koulussamme esiintyy oppilaiden keskuudessa syrjintää, joka kohdistuu

- sukupuoleen (n=73)
- syntyperään (n=55)
- uskontoon (n=34)
- mielipiteisiin (n=111)
- seksuaaliseen suuntautumiseen (n=63)
- varallisuuteen (n=51).

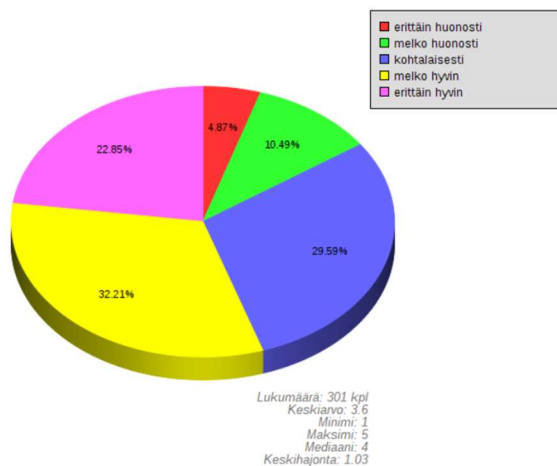
Syrjintä on näkynyt käytännössä esimerkiksi seuraavasti:

- "Rasismi ja muu syrjiväisyys ja raha."
- "Kiusataan jos on muusta maasta kotoisin."
- "Erilaisia loukkaavia sanoja seksuaalivähemmistöjä kohtaan, 'vitsejä'".
- "Kuulin, että, kun olin yhdeksännellä luokalla kiusattiin tyttöä, jolla oli oppimisvaikeus."
- "Ei kuuli ns. parhaimpaan porukkaan."
- "Porukat oppilaiden kesken ovat tiiviitä ja mukaan pääseminen on välillä hankalaa. Jos asuu esimerkiksi jossain muualla kuin aivan keskustassa, siitä ei usein halua huudella ääneen, koska tulee alempiarvoinen olo."
- "Seksuaaliseen suuntautumiseen. Aika paljon tulee kuultua 'hintti' tms. käytävällä."
- "Kaikkia ei oteta mukaan porukoihin."
- "Aksenttiin, uskontoon, ihonväriin kohdistuvaa syrjintää."
- "Harrastuksista ja kiinnostuksen kohteista syrjiminen."
- "Oppilaiden varallisuudesta syrjitään ja puhutaan paljon pahaa. Koulussamme on myös rasistisia ja homofoobisia oppilaita, jotka saattavat syrjiä ja kiusata etnisen taustan, ihonvärin ja katsomuksen takia. Koulussamme esiintyy myös paljon sovinnostisia vitsejä ja jotkut kiusaavat sukupuolensa takia."
- "Vammaisuus, häiriöt, mielenterveysongelmat. Käytetään esim vammaista haukkumasanana, kun joku käyttäytyy 'oudosti'."
- "Suurin osa koulumme opiskelijoista tulee erittäin hyvävaraisista perheistä. Vähävaraisempia opiskelijoita ei sinänsä syrjitä, mutta tietynlaiset oletukset varallisuudesta saattavat johtaa vähävaraisten opiskelijoiden ulkopuolisuuteen erilaisista aktiviteeteista."
- "Kuuluu paljon 'vitsejä' eri seksuaalisuuksista ja tai transihmisistä."

Oppilaiden ja opiskelijoiden mukaan **koulussamme puututaan mahdolliseen havaittuun syrjintään** erittäin hyvin (22,9 %), melko hyvin (32,2 %), kohtalaisesti (29,6 %), melko huonosti (10,5 %) tai erittäin huonosti (4,9 %).

18) Koulussamme puututaan mahdolliseen havaittuun syrjintään

Vastausten suhteellinen jakauma

3.3 Seksuaalinen häirintä ja sen ehkäiseminen

Seksuaalisella häirinnällä ja ahdistelulla tarkoitetaan ei-toivottua ja yksipuolista joko fyysistä tai sanallista seksuaaliväritteistä käyttäytymistä, joka on aina kohteelle vastentahtoista tai ei toivottua. Ahdistelu herättää kohteessa kielteisiä tunteita.

Tulosten mukaan oppilaat olivat kokeneet

- häiritseviä seksuaalisia kommentteja muilta oppilailta ($n = 35$)
- häiritseviä seksuaalisia kommentteja opettajilta tai muulta henkilökunnalta ($n = 3$)
- epämiellyttävää fyysistä koskettelua toisten oppilaiden taholta ($n = 14$)
- epämiellyttävää fyysistä koskettelua opettajien tai muun henkilökunnan taholta ($n = 2$)
- seksuaalisuuteen liittyvää kirjoittelua tai viestejä ($n = 23$)
- muunlaista häirintää ($n = 18$).

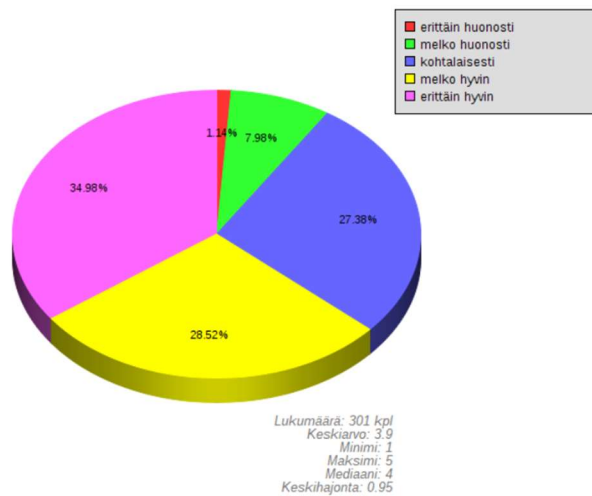
Seksuaalinen häirintä on näkynyt käytännössä esimerkiksi seuraavasti:

- "Seksistisiä juttuja."
- "Takamustani on kosketeltu haluamattani ja olen saanut siitä epähaluttuja kommentteja (olen poika)."
- "Häirintä ei ole kohdistunut suoraan minuun itseäni, vaan ihmisryhmään, johon kuulun. Olen kuullut joitakin halventavan sävyisiä kommentteja ja vitsejä tiettyjen opettajien ja oppilaiden toimesta, minkä vuoksi en ole uskaltanut ilmaista identiteettiäni vapaasti koulussa peläten häirinnän kohdistuvan pian suoraan minuun, jos ja kun muut eivät hyväksy identiteettiäni."
- "Tytöjen seksuaalisointi oppilaiden toimesta esimerkiksi vertaillen rintoja."
- "Tehty oppilaiden kehon osien parhaudesta listausta koulussa ja esitelty sitä sen lisäksi lähetelty erittäin häiritseviä viestejä."

Oppilaiden ja opiskelijoiden mukaan **koulussamme puututaan mahdolliseen havaittuun häirintään** erittäin hyvin (35 %), melko hyvin (28,5 %), kohtalaisesti (27,4 %), melko huonosti (8 %) tai erittäin huonosti (1,1 %).

20) Koulussamme puututaan mahdolliseen häirintään

Vastausten suhteellinen jakauma

Oppilaitoksissa ei pidä sallia minkäänlaista seksuaalista häirintää. Tärkeää on myös, että koululla on selvät toimintaohjeet mahdollisten häirintätapausten käsittelemiseksi. Häirinnän kohteeksi joutunut ei ole vastuussa tapahtuneesta eikä siihen syyllinen.

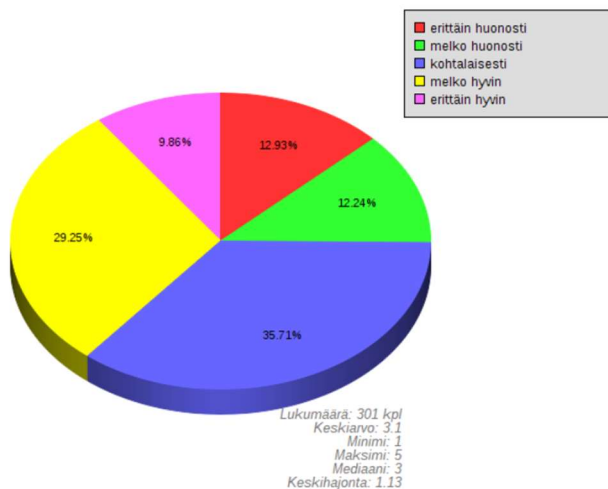
3.4 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opinto-ohjauksessa, valinnoissa ja oppimateriaaleissa

Tasa-arvoaltuutetun mukaan ”Opetusta tai oppimateriaalia ei tule käyttää ennakoluulojen tai kaavamaisen perhe- tai työelämää koskevien sukupuoliroolien ja -jakojen luomiseen tai ylläpitämiseen.” (Tasa-arvoaltuutettu, 2021) Opetuksen ja koulutuksen kaikilla tasoilla on pyrittävä purkamaan ajattelutapoja ja käytäntöjä, jotka ohjaavat oppilaita ja opiskelijoita tekemään koulutus- ja ammatinvalintoja kaavamaisesti sukupuolen mukaan. Perinteisiin sukupuolirooleihin perustuva opiskelu- ja ammatinvalinta saattaa ylläpitää eriarvoisuutta työmarkkinoilla ja rajoittaa yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia. Tämän vuoksi koulutusta koskevien valintojen tulee perustua yksilöllisiin, ei sukupuoleen liittyviin, seikkoihin. Tasa-arvotietoinen opinto- ja uraohjaus luo tähän mahdollisuuksia.

Tasa-arvoa tukevien oppimateriaalien käytön suhteen selvitettiin oppilaiden ja opiskelijoiden näkemyksiä siitä, kuinka koulussamme käytetyt **oppimateriaalit rikkovat miesten ja naisten sukupuolirooleja**. 9,9 % oli sitä mieltä, että erittäin hyvin, ja 29,3 % sitä mieltä, että melko hyvin. 35,7 % näki, että tämä onnistui kohtalaisesti, kun taas 12,2 % melko huonosti ja 12,9 % erittäin huonosti.

2) Kannustavatko koulussamme käytetyt oppimateriaalit rikkomaan miesten ja naisten sukupuolirooleja?

Vastausten suhteellinen jakauma

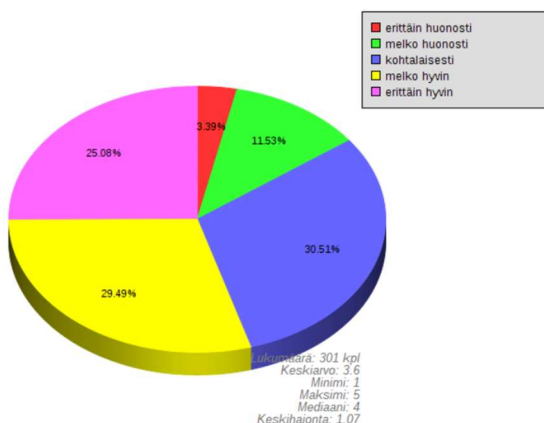

Tulosten mukaan yhteensä 54,6 % koki, että koulussamme **rohkaistaan tyttöjä erittäin tai melko hyvin harkitsemaan ammatikseen aloja, jotka ovat perinteisen käsityksen mukaan mielletty miesvaltaisiksi**, esimerkiksi tekniset ja matemaattiset alat sekä rakennusala. Kuitenkin yhteensä 14,9 % koki, että tyttöjä rohkaistiin tällaisille aloille melko huonosti tai erittäin huonosti.

Tulosten mukaan yhteensä 44,1 % koki, että koulussamme **rohkaistaan poikia erittäin tai melko hyvin harkitsemaan ammatikseen aloja, jotka ovat perinteisen käsityksen mukaan naisvaltaisiksi miellettyjä aloja**, esimerkiksi sosiaali-, terveys, opetus- ja kauneudenhoitoalat. Yhteensä 26,6 % koki, että poikia rohkaistaan tällaisille aloille melko huonosti tai erittäin huonosti.

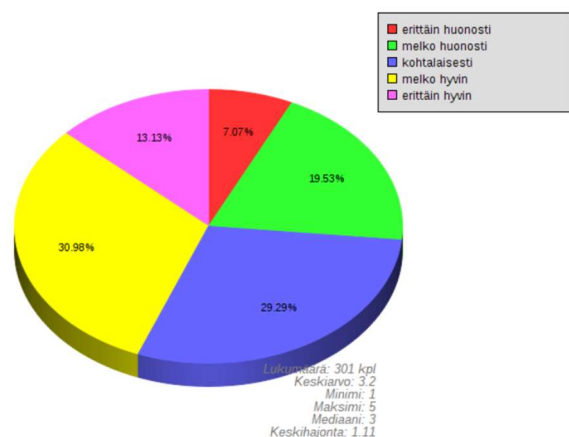
3) Miten koulussamme rohkaistaan tyttöjä harkitsemaan ammatikseen aloja, jotka ovat perinteisen käsityksen mukaan mielletty miesvaltaisiksi (esim. tekniset ja matemaattiset alat, rakennusala)?

Vastausten suhteellinen jakauma

4) Miten koulussamme rohkaistaan poikia harkitsemaan ammatikseen aloja, jotka ovat perinteisen käsityksen mukaan mielletty naisvaltaisiksi (esim. sosiaali-, terveys-, opetusala, kauneudenhoitoala)?

Vastausten suhteellinen jakauma

3.5 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus opintosuoritusten arvioinnissa

Oppilaitoksissa kaikkia opiskelijoita on kohdeltava ja arvioitava yhdenvertaisesti. Opintosuorituksista tehdyissä tutkimuksissa on havaittu, että opintosuoritusten oikeudenmukainen ja tasapuolinen arviointi ei ole itsestäänselvyys.

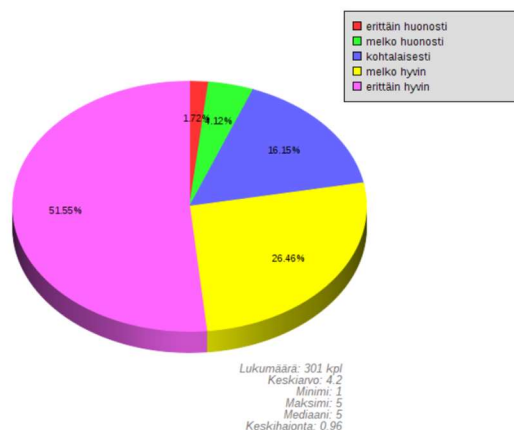
Koulumme oppilaista ja opiskelijoista suuri oli sitä mieltä, että **tasa-arvoisuus sukupuolten välillä opintosuoritusten arvioinnissa** toteutuu erittäin hyvin (51,6 %), melko hyvin (26,5 %), kohtalaisesti (16,2 %). Noin 6 % opiskelijoista koki tasa-arvoisuuden sukupuolten välillä opintosuoritusten arvioinnissa toteutuvan melko huonosti tai erittäin huonosti.

Avoimissa vastauksissa nostettiin esille kokemuksia epätasa-arvoisesta arvioinnista:

- ”Tyttöjä suositaan ja poikia ei rohkaista tarpeeksi koulumenestykseen toisin kuin tyttöjä.”
- ”Esim. liikunnan arvioinnissa eroavaisuuksia sukupuolen mukaan vastaavanlaisessa tilanteessa toinen henkilö saisi huonomman arvosanan.”
- ”Riippuu varmaan opesta, mutta jotkut armahtavat poikien huonoa käytöstä koska ”pojat ovat poikia”. Tämä on kuitenkin harvinaista, yleensä arviointi on tasapuolista.”
- ”Poikien huono käytös hyväksytään, mutta tyttöjen huonoa käytöstä ei hyväksytä juurikaan.”

5) Kohdellaanko tyttöjä ja poikia samanarvoisesti opintosuoritusten arvioinnissa?

Vastausten suhteellinen jakauma

Muun kuin sukupuolen perusteella opintosuoritusten arvioinnissa oppilaita/opiskelijoita kohdellaan samanarvoisesti suurimman osan mielestä. Samanarvoinen kohtelu toteutui vastaajien mielestä erittäin hyvin (51,7 %), melko hyvin (36,1 %), kohtalaisesti (10,2 %):

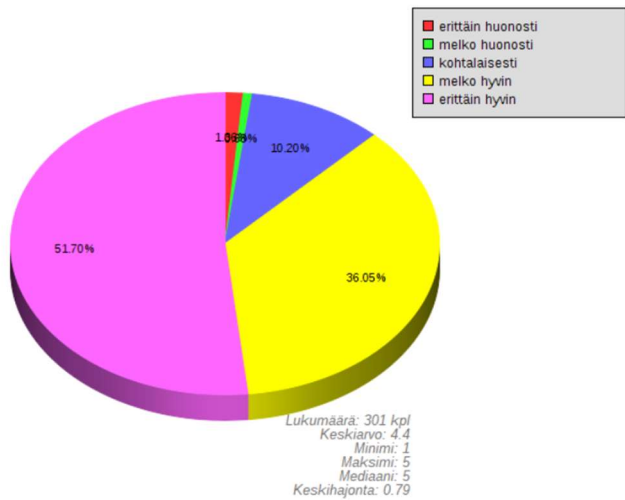
- ”En ole huomannut, että opiskelijoita kohdeltaisiin eriarvoisesti opintosuoritusten arvioinnissa.”
- ”Opintosuoritusten arvioinnissa otetaan huomioon oppilaan henkilökohtainen tilanne. Opettajille on ollut helppoa mennä puhumaan suoriin liittyvissä vaikeuksissa.”
- ”Kaikkilla on samat kriteerit arvioinnin suhteen ja kaikki arvioidaan tasavertaisesti niiden mukaan.!
- ”Tasavertaisesti, mikään muu kuin suoritus itse ei vaikuta arviointiin.”
- ”Norssissa oppilaat arvioidaan taitojen, aktiivisuuden ja kannustavuuden perusteella. Persoonallisilla piirteillä ei ole mitään tekemistä arvioinnin kanssa.”
- ”Arvioinnissa otetaan vain menestys ja aktiivisuus huomioon.”

Noin 2 % vastaajista arvioi, että oppilaita/opiskelijoita kohdellaan muun kuin sukupuolen perusteella opintosuoritusten arvioinnissa melko huonosti tai erittäin huonosti:

- Mielestäni opiskelijoita kohdellaan lähes samanarvoisesti opintosuoritusten arvioinnissa, mutta jotkut opettajat saattavat suosia joitain oppilaita, jotka ovat parempia jossain kouluaineissa.
- ”Eri luokat saavat eri kohtelua.”
- ”Ulkonäkö vaikuttaa eli jos on hillitysti pukeutunut ja näyttää siistiltä saa helpommin hyvän arvosanan kuin ihminen, kuka toteuttaa itseään vahvemmin ulkonäöllään.”

6) Kohdellaanko oppilaita/opiskelijoita samanarvoisesti opintosuoritusten arvioinnissa (muu kuin sukupuoli)?

Vastausten suhteellinen jakauma

4 ARVIO AIKAISEMPAAN TASA-ARVOSUUNNITELMAAN SISÄLTyneiden TOIMENPITEIDEN TOTEUTTAMISESTA JA NIIDEN TULOKSISTA

Tasa-arvotyöryhmä lakkautettiin elokuussa 2016, kun uusi jaetun johtamisen mallin mukainen työryhmätyöskentely käynnistettiin. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät työt siirrettiin Yhteisön hyvinvointi-työryhmälle. Uutta tasa-arvovastaavaa/tasa-arvoyhdys henkilöä ei nimitetty useaan vuoteen huolimatta siitä, että Yhteisön hyvinvoinnin ryhmä otti useaan otteeseen asian esille koulun johtoryhmän kokouksissa. Syksyllä 2020 koulun tasa-arvovastuuhenkilöksi nimitettiin Elina Häggström.

4.1 Sukupuolitietoinen opetus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) mukaan opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Muutos edellisiin opetussuunnitelmiin verrattuna on merkittävä.

Sukupuolitietoisessa opetuksessa opettaja

- tiedostaa käsityksensä sukupuolesta ja sen moninaisuudesta
- antaa oppilaalle tilaa olla omanlaisensa ilman perinteisiä sukupuoliodotuksia ja tunnistaa oppilaat yksilöinä
- rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa
- purkaa työyhteisössään opetuksen sukupuolittavia ajattelu- ja vuorovaikutusmalleja sekä käytäntöjä
- edistää tasa-arvoa aktiivisesti luokkatilanteissa omien oppilaidensa kanssa sekä valitessaan oppimateriaaleja, työtapoja ja yhteistyökumppaneita
- kehittää koulun toimintaa sukupuolitietoiseksi ja osallistuu koulun tasa-arvosuunnitteluun.

(Opetushallitus: Tasa-arvo on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5)

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Liikunnan opetuksessa on siirrytty toimintakauden aikana asteittain sekaryhmiin. Lukuvuoden 2021-22 alusta lähtien liikunnan opetus tapahtuu ainoastaan sekaryhmissä.
- Opettajille ja koulun johdolle ei ole tarjottu koulutusta.
- Ilman selkeää vastuuhenkilöä järjestelmällinen keskustelu on jäänyt vähäiseksi.
- Yleinen keskustelu ja tietoisuus on kuitenkin lisääntynyt. Tämä on toivottavasti näkynyt myös käytännön tasolla.

4.2 Erilaisten oppijoiden huomioiminen opetuksessa

Erilaisten oppijoiden määrä kasvaa jatkuvasti. Myös isot luokkakoot vaikeuttavat henkilökohtaisen opetuksen antamista. Tämän takia opetuksessa ja sen suunnittelussa on lähtökohtaisesti huomioitava erilaiset oppijat ja ne, jotka tarvitsevat erityistä tukea.

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Luokkakoot ovat pienentyneet toimintakauden aikana.
- Erityisopetuksen resurssia on lisätty.
- Toimintakauden aikana on palkattu lisää henkilökuntaa esimerkiksi resurssiopettaja sekä koulunkäynnin ohjaajia.
- S2-opetuksen toteuttaminen on mennyt eteenpäin, mutta kehitettävää on silti vielä paljon.
- Kielitietoinen opetus (Suunnitelma 2022)
- Tuen tarpeessa olevien oppilaiden ja opiskelijoiden asiakirjat on otettu näkyvämmiin työvälineeksi koulun arjessa, mutta niiden aktiivisessa hyödyntämisessä on vielä kehitettävää.
- Erilaisia oppimismenetelmiä ja oppimateriaaleja on pyritty käyttämään mahdollisimman monipuolisesti.
- Opetus on ollut eriyttävää ja käytössä on ollut kolmiportainen tuki.
- Arviointi on monipuolistunut ja suuntautuu enenevissä määrin oppimisprosessiin.
- Kokeissa on pyritty monipuolisuuteen ja valinnaisuuteen.
- Latinistit on otettu mukaan Opt-kurssille ja 7.luokan seuloihin.
- Lahjakkaita ja hyvin menestyneitä oppilaita on pyritty eriyttämään ja tarjoamaan heille heidän tieto- ja taitotasoaan vastaavia haasteita.

4.3 Kiusaaminen, syrjintä ja häirintä sekä niiden ehkäiseminen

Tasa-arvolain mukaan oppilaitoksissa on kiinnitettävä erityistä huomioita sellaisiin toimenpiteisiin, joilla pyritään ”seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen”. Yhdenvertaisuuslaki (2004/21) puolestaan kieltää syrjinnän ”iän, etnisen tai kansallisen alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden, sukupuolisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella”. Tulosten perusteella kiusaamista, syrjintää ja häirintää oppilaiden keskuudessa kuitenkin esiintyi.

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Häirinnän, syrjinnän ja kiusaamisen ehkäisemiseksi tehtävää työtä on jatkettu edelleen. Pääasiallisena järjestelmänä peruskoulussa käytettiin KiVa Koulu-toimenpideohjelmaa ja lukiossa kasvatustaloustalouksia.
- VERSO ei ole ollut toimintakauden aikana aktiivisesti käytössä, mutta sen toiminta käynnistettiin uudelleen lukuvuoden 2021-22 aikana.
- Ohjatussa opetusharjoittelussa kiusaamiseen, häirintään ja syrjintään liittyviä teemoja pidettiin esillä Koulu yhteisönä -harjoitteluosiossa. Ohjaavat opettajat pyrkivät myös pitämään niitä esillä analysoidessaan harjoittelijoiden kanssa tuntitilanteita.
- Tasa-arvotyöryhmän lakkauttamisen jälkeen tiedottaminen ja ohjeistus on jäänyt vaillinnaiseksi.
- Opettajat eivät ole saaneet tarvittavaa koulutusta eikä asioista ole puhuttu yhdessä koko opettajakunnan kanssa.

4.4 Opintosuoritusten arviointi

Jokaisella oppijalla on oikeus tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen arviointiin ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Arvioinnin kohteena ei saa olla opiskelijan persoona vaan opintosuoritukset, eikä arviointia koskaan saa käyttää vallan välineenä. Peruskoulussa erityistä huomiota kiinnitettiin käyttäytymisen arviointiin. Välineitä arviointiin liittyvien asioiden käsittelemiseksi olivat esimerkiksi yhteinen kurssisuunnittelu ja arvioinnin perusteiden läpikäynti oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa kurssin alkaessa.

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Etäopetus on lisännyt kokeiden suorittamisen monipuolisuutta ja opettajat ovat kehittäneet arvioinnin työkalujaan.
- Opetusmenetelmissä ja arvioinnissa on pyritty monipuolisuuteen. Arviointi on painottunut uusien opetussuunnitelmien mukaisesti oppimiseen ja prosesseihin. Yksilökokeita on korvattu muun muassa ryhmäkokeilla.
- Kokeissa on pyritty monipuolisuuteen ja valinnaisuuteen. Näin on pyritty takaamaan erityisesti tuen tarpeessa oleville oppilaille mahdollisuus osoittaa osaamisensa.

4.5 Uusi kysely

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Uusi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysely oli tarkoitus järjestää lukuvuonna 2018-2019, mutta se toteutettiin e-lomakkeella vasta helmi-maaliskuussa 2021.
- Vastausten lukumäärää oli tarkoitus pyrkiä nostamaan huomattavasti, mutta vastaajien lukumäärä jäi jälleen suhteellisen alhaiseksi. Vähäistä määrää voi osaltaan selittää lukiolaisten etäopiskelu ja koronatilanne lukuvuoden aikana.

4.6 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksista tiedottaminen

Opetushallituksen (2011) antamien ohjeiden mukaan ”tasa-arvosuunnitelmasta tiedotetaan kaikille oppilaitoksen opiskelijoille, henkilöstölle sekä alaikäisten opiskelijoiden huoltajille. Lisäksi se tulisi olla löydettävissä oppilaitoksen verkko- tai Internet-sivustolla.”

Toimenpiteiden toteutuminen:

- Tiedottaminen on ollut vajavaista eikä kyselyn tuloksista ole keskusteltu ohjatusti oppiainien ja opiskelijoiden kanssa.
- Tilanne on kuitenkin korjaantumassa ja uuden 2021 kyselyn tuloksia on käsitelty monipuolisesti. Oppilaat, opiskelijat sekä opettajat on otettu aktiivisesti mukaan uuden toimintakauden toimenpiteiden suunnitteluun.

4.7 Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma

Tasa-arvolain (6 a §) jokaisella oppilaitoksella, jossa on vähintään 30 säännöllisesti työskentelevää henkilöä, on oltava henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma. Oppilaitoksen tulee siis laatia työyhteisönä työpaikan henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma sen lisäksi, että se laatii oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävän tasa-arvosuunnitelman (tasa-arvolaki 6 b §). Henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma kattaa sellaiset asiat, jotka liittyvät organisaation henkilöstön tasa-arvotilanteeseen. Suunnitelman aihealueita ovat rekrytointi, henkilöstön sukupuolijakauma sekä naisten ja miesten sijoittuminen eri tehtäviin, koulutus, urakehitys, palkat ja palkkaerot sekä häirinnän ehkäisy ja poistaminen. Lisäksi voidaan selvittää muita aihealueita, kuten johtamista, urakehitystä sekä työn ja yksityiselämän yhteensovittamista.

Toimenpiteiden toteutuminen:

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelun perustaksi henkilökunnan keskuudessa tehtiin keväällä 2018 kysely tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteesta. Johtava rehtori Tapio Lahtero teetätti palkkakartoituksen yhteisesti Helsingin normaalilyseon ja Viikin harjoittelukouluista. Kyselyn ja palkkakartoituksen tuloksia on käsitelty johtavan rehtorin kanssa sekä hyvinvointityöryhmässä lukuvuosina 2018-19 ja 2019-2020.

5 TOIMENPITEET TASA-ARVOISUUDEN JA YHDENVERTAISUUDEN EDISTÄMISEKSI TOIMINTAKAUDELLE 2022-2024

Seuraavassa esitellään Helsingin normaalilyseon suunnitellut toimenpiteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi toimintakaudella, joka alkaa maaliskuussa 2022 ja päättyy vuoden 2024 lopussa.

5.1 Sukupuolitietoinen opetus

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden (2014) ja Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2019) mukaan opetuksen tulee olla sukupuolitietoista ja jokaisen yksilöllisyyttä kunnioittavaa. Kouluyhteisön tulisi rohkaista oppilaita ja opiskelijoita tunnistamaan omat arvonsa, asenteensa ja voimavaransa. Opiskelijoita ja oppilaita tulisi ohjata suhtautumaan eri oppiaineisiin ja valintoihin ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja sekä suhtautumaan tulevaisuuteensa ja omiin päämääriinsä avoimin mielin.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014) todetaan, että peruskoulun aikana oppilaiden käsitys omasta sukupuoli-identiteetistä kehittyy ja oppivan yhteisön tulisi tukea arvoillaan ja käytänteillään oppilaan oman identiteetin rakentumista. Tasa-arvotyön yhdeksi lähtökohdaksi mainitaan tiedon ja ymmärryksen lisääminen sukupuolen moninaisuudesta. Siksi sukupuolittuneisuuden ja segregaaation purkaminen tulisi olla tasa-arvotyön keskeinen tavoite.

Toimenpiteet:

- Tasa-arvovastuuhenkilölle, opettajille ja koulun johdolle taataan koulutus, joka auttaa heitä sitoutumaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen ja tunnistamaan mahdolliset ongelmakohdat. Tähän voidaan käyttää yhteistä ys-aikaa.
- Kyselyn avoimissa vastauksissa nousi esille negatiivisia kokemuksia liikuntatunneilta taitotason ja sukupuolen vaikutuksista arviointiin sekä kohteluun oppitunnilla, joten liikunnan opetuksessa kiinnitetään erityistä huomiota sensitiiviseen oppilaan kohtaamiseen.
- Pyritään aktiivisesti edistämään oppilaan omaksi kokemansa nimen käyttöä koulussa, esimerkiksi myös Wilma ja Teams.
- Mies-päätteisistä sanoista (esimies, luottamusmies jne.) tulisi pyrkiä eroon ja opettajien ja muun henkilökunnan tulisi pyrkiä kielenkäytössään kiinnittämään tähän huomiota.
- Opiskelijoita ja oppilaita ei ole syytä puhutella sukupuolittunein termein; tytöt, pojat jne.
- Opiskelijoille ja oppilaille pyritään tarjoamaan entistä useammin mahdollisuus ilmaista mielipiteensä koulun arkisista käytänteistä: ruokailut, välitunnit, koeviikon järjestelyt tms.
- Kouluun hankitaan enemmän suljettuja roskiksia, joihin voi laittaa huomaamattomasti terveysiteet yms.
- Myöskään miesopettajia ei ole syytä puhutella edes "vitsinä" sukupuolen stereotypioihin viittaavin setämies tms. termein.
- Tasa-arvokyselyn tuloksista keskustellaan yhdessä ja uusiin tavoitteisiin sitoudutaan.

5.2 Erilaisten oppijoiden huomioiminen opetuksessa

Erilaisten oppijoiden määrä kasvaa jatkuvasti. Myös isot luokkakoot vaikeuttavat henkilökohtaisen opetuksen antamista. Tämän takia opetuksessa ja sen suunnittelussa on lähtökohtaisesti huomioitava erilaiset oppijat ja ne, jotka tarvitsevat erityistä tukea

Toimenpiteet:

- Erilaisia oppimateriaaleja käytetään rinnakkain ja monipuolisesti, myös sähköisiä.
- Opetus on eriyttävää ja käytössä on kolmiportainen tuki.
- Kokeiden suorittamisessa pyritään monipuolisuuteen ja valinnaisuuteen. Näin pyritään takaamaan erityisesti tuen tarpeessa oleville oppilaille mahdollisuus osoittaa osaamisensa.
- Tuen tarpeessa olevien oppilaiden ja opiskelijoiden asiakirjat otetaan yhä vahvemmin työvälineeksi koulun arjessa. Näin tehostetun ja erityisen tuen oppilaiden opetus huomioidaan yhä paremmin opetuksessa.
- Tuntiaktiivisuuden arvioinnissa ja vaatimuksissa otetaan huomioon oppilaiden ja opiskelijoiden erilaiset vahvuusalueet sekä mahdolliset haasteet.
- Opettajat pyrkivätkin aktiivisesti hyödyntämään Wilmassa näkyviä asiakirjoja.
- Lahjakkaita ja hyvin menestyneitä oppilaita pyritään eriyttämään ja tarjoamaan heille heidän tieto- ja taitotasoaan vastaavia haasteita.
- Oppilaille, joiden äidinkieli on jokin muu kuin suomi, taataan mahdollisuus saada riittävästi kielitaitonsa mukaista opetusta. Heidät huomioidaan opetuksessa ja heille järjestetään tukevaa opetusta ja toimintaa.
- 7. luokan TET-jakso pyritään järjestämään niin, että kaikkien rinnakkaisryhmien oppilaiden yhdenvertaisuus toteutuu. Jakson suorittaminen niin ruokalassa kuin kirjastossakin tulee olla mahdollista yhdenvertaisesti eri luokkien oppilaille.

5.3 Kiusaaminen, häirintä ja syrjintä sekä niiden ehkäiseminen

Kiusaamista ja syrjintää ehkäisevästä toiminnasta huolimatta koulussamme ilmenee säännöllisesti kiusaamista ja pilkkaamista, joka kohdistuu niin oppilaisiin, opiskelijoihin, harjoittelijoihin kuin opettajiinkin. Myös tasa-arvo kyselyn tulokset osoittavat tämän.

Lukion opetussuunnitelman perusteiden (2019) mukaan opetuksen perustana tulee olla elämän ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen sekä ihmisarvon loukkaamattomuus. Opetuksen tulee tukea yhdenvertaisuutta sekä sukupuolten tasa-arvoa ja sen tulee olla opiskelijaa uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta.

Kiusaamisen ja syrjinnän ehkäisemiseksi tehtävää työtä on koulussamme edelleen jatkettava. On tärkeää, että sekä opettajat, opetusharjoittelijat että oppilaat ja opiskelijat tiedostavat, mitä syrjinnällä tarkoitetaan ja miten eri tavoin se voi ilmetä. Syrjintään on myös osattava puuttua.

Toimenpiteet:

- Koulun tulee jatkaa olemassa olevien toimivien käytänteiden hyödyntämistä. KivaKoulu, kasvatustaloustalut sekä VERSO pyritään tehokkaasti aktivoimaan pandemia-ajan jälkeen.
- Pyritään järjestämään jatkuvaa ennaltaehkäisevää ja ryhmäyttävää toimintaa eri luokka-asteilla: esimerkiksi Luukki, Kiljava, 7-luokkalaisten syyslukukauden KivaKoulu-tunnit, näyttelykäynnit sekä liikunta- ja kulttuuripäivät .
- Koulun jokainen aikuinen on kasvattaja ja kasvatustalustuissa.
- Pyritään järjestämään koko henkilökunnan yhteinen keskustelu toimintatavoista eri luokka-asteille, myös lukioon.
- Opettajat, henkilökunta ja opetustalusharjoittelijat puuttuvat tehokkaasti vihapuheeseen ja pilkkaamiseen ja pyrkivät keskustelemaan siitä avoimesti.
- Opettajat toimivat yhdenvertaisesti oppilaita ja opiskelijoita kohtaan ja ovat tietoisia toiminnastaan.
- Luokanohjaajat ja ryhmänohjaajat kyselevät aktiivisesti kuulumisia ja pyrkivät luomaan vahvan siteen ja matalan kynnyksen keskusteluyhteyden omaan ryhmäänsä.
- Opojen ja kuraattorin rooli näkyville ja siitä tiedotettava jokaisella luokka-asteella.
- Koulussa järjestettäviä yhteishenkeä ja positiivista ilmapiiriä luovia tapahtumia lisätään ja niihin kannustetaan aktiivisesti.
- Oppilaita ja opiskelijoita tiedotetaan riittävästi kiusaamisen, syrjinnän ja häirinnän ehkäisemisestä sekä siitä, kehen ottaa tarvittaessa yhteyttä.

5.4 Opintosuoritusten arviointi

Jokaisella oppijalla on oikeus tasa-arvoiseen ja yhdenvertaiseen arviointiin ja siihen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Arvioinnin kohteena ei saa olla opiskelijan persoona vaan opintosuoritukset, eikä arviointia koskaan saa käyttää vallan välineenä. Erityisesti käytösarvosanojen yhdenvertainen arviointi on askarruttanut oppilaita ja opiskelijoita.

Toimenpiteet:

- Opetustalustalutmissä ja arvioinnissa pyritään edelleen lisäämään monipuolisuutta.
- Arviointia pyritään painottamaan oppimiseen ja prosesseihin. Yksilökokeita korvataan muun muassa ryhmäkokeilla.
- Kokeissa pyritään monipuolisuuteen ja valinnaisuuteen. Näin pyritään takaamaan erityisesti tuen tarpeessa oleville oppilaille mahdollisuus osoittaa osaamisensa.
- Arviointi ei missään nimessä saa olla sukupuolisidonnaista.
- Pohditaan, millainen olisi paras mahdollinen kanava oppilaiden ja opiskelijoiden ilmaista, jos kokee, että arviointi ei ole ollut sukupuolineutraalia tai arvioinnissa on jokin muu puute (esim oppilaan terveydentilaan liittyen).
- Käytösarviointia pyritään tekemään näkyvämmäksi sekä avoimemmaksi. Esimerkiksi luokanohjaajan tulisi saada tietoa, jos oppilaalla on haasteita oppitunneilla.
- Oppilaita pyritään osallistamaan enemmän käytösarvosanoista käytävään keskusteluun: Oppilaat esimerkiksi kirjaisivat omia ajatuksiaan/käsityksiään kriteereistä eri arvosanoille. Näin saataisiin keskustelua aiheesta ja oppilaille selkeämpi kuva arvosanakriteereistä.

5.5 Oppimisympäristön yhdenvertaisuus

Kahdeksansien luokkien monialaisissa opinnoissa oppilaat pohtivat monipuolisesti sitä, miten Norssi voisi perinteitä kunnioittaen lisätä kokemusta siitä, että koulu on kaikille, ei vain tietylle sosioekonomisen ryhmän, sukupuolen, etnisen taustan tai kulttuurin edustajalle. Tästä tuli runsaasti keskustelua ja oppilaat kokivat aiheen tärkeäksi.

Toimenpiteet:

- Esteettömyys ja liikuntarajoitteisten yhdenvertaisuuteen pyritään kiinnittämään lisähuomiota. Erityisinä huomiona porrashissin käyttö sekä toimintaohjeet palohälytyksessä.
- Otetaan käyttöön pukuhuoneiden lukuvuosittainen vuorottelu.
- WC- tiloihin kannelliset roskakorit intiimituotteita varten
- Muun sukupuolisten symbolit WC-tilojen oviin.
- Opasteiden lisääminen esimerkiksi 3D-tulostinta hyödyntämällä.
- Ajantasainen koulun kartan lisääminen Norssin Agoraan.
- Koulun käytäväkuvaston monipuolistaminen erityisesti oppilaiden töitä lisäämällä sekä vitriinejä hyödyntämällä.
- Käytävillä enemmän esille julisteita tai oppilastöitä, joissa näkyvät tärkeät teemat tässä päivässä – ilmastonmuutos, rasismi, yhteisöllisyys (eli tietoa, ohjeita, vinkkejä jne.)
- Muita kulttuurilajeja urheilun lisäksi esille (esim. Norssin kirjailijat, kulttuurivaikuttajat, taiteilijat).
- Sukupuolivähemmistöjen huomioiminen koulun arjessa esimerkiksi Pride-viikon ja muiden teemaviikkojen aikana.

5.6 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus opetusharjoittelussa

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät teemat tulisi sisällyttää myös osaksi opetusharjoittelua, sillä tuleville opettajille on annettava valmiudet edistää työssään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Opiskelijoilla on Helsingin yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka koskee heitä myös opetusharjoittelun aikana.

Toimenpiteet:

- Kaikkien opetusharjoittelijoiden kanssa käydään moninaisuuteen liittyviä asioita yhdessä läpi.
- Aihepiiriä käsitellään jatkossa osana Koulu yhteisönä-kokonaisuutta. Aihetta pyritään käsittelemään syventävän harjoittelun aikana.
- Aiheen käsittely on tärkeää myös harjoitustunneilla ohjaavan opettajan kanssa. Harjoittelijaa kannustetaan pohtimaan, miten he kohtaavat oppilaita ja opiskelijoita.
- Opetusharjoittelun eettiset periaatteet –koontia pyritään päivittämään ja sisällyttämään tasa-arvo ja yhdenvertaisuus selkeämpänä sisältönä myös sinne.

5.7 Uusi kysely

Uusi kysely järjestetään lukuvuonna 2023-2024 sellaisena ajankohtana, että mahdollisimman moni oppilas ja opiskelija pääsee vastaamaan kyselyyn. Tavoitteena on, että vastausten määrä nousee edellisestä tuntuvasti, joten erityisesti lukiolaisten vastaamiseen on syytä kiinnittää huomiota. Kysely olisi hyvä teettää ennen 3. jakson päättymistä, jotta myös abiturientit vastaisivat siihen.

Toimenpiteet:

- Uuden kyselyn suunnittelussa otetaan huomioon vuoden 2021 kyselyn avoimissa vastauksissa annettu palaute sukupuoleen liittyvistä kysymyksistä. Uudessa kyselyssä sukupuoleen liittyvät kysymykset pyritään muotoilemaan niin, etteivät ne vahvista mielikuvaa sukupuolen binäärisyydestä.
- Ajankohdan valinta järkevästi, jotta saadaan mahdollisimman paljon vastauksia
- Seuraavassa kyselyssä vastaajilta tulisi kysyä, onko vastaaja lukiolainen vai peruskoululainen. Tämän tiedon avulla kyselyn tuloksia voitaisiin analysoida tarkemmin.

5.8 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tuloksista tiedottaminen

Toimenpiteet:

- Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskyselyn tulokset tuodaan niin oppilaiden, opiskelijoiden, opettajien, johdon kuin muun henkilökunnan tietoon.
- Tuloksia käsitellään ja niistä keskustellaan oppilaiden ja opiskelijoiden kanssa. Näin pyritään tekemään oppilaat yhä tietoisimmiksi omasta toiminnastaan ja roolistaan tasa-arvon edistämisessä. Tuloksien julkaiseminen nettisivuilla tai niistä keskusteleminen vain opettajakunnan kesken ei riitä eikä edistä tasa-arvon kehittymistä riittävästi.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Opetushallitus. *Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu oppilaitoksissa.*

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa>

Tasa-arvovaltuutettu. *Tasa-arvotyö kouluissa ja oppilaitoksissa.*

<https://tasa-arvo.fi/tasa-arvotyö-kouluissa-ja-oppilaitoksissa>

Yhdenvertaisuusvaltuutettu. *Yhdenvertaisuuden edistäminen.*

<https://syrjinta.fi/yhdenvertaisuuden-edistaminen>

Haataja, M.-L. ym. (toim.) (2005). *Opetuksen ja ohjauksen tasa-arvoiset käytännöt – sukupuolen huomioiva opas kasvatuksen arkeen.* Oulun yliopisto, Kajaanin yliopistokeskus, WomenIT-projekti.

Huhta, L., Kolehmainen, S., Lavikka R. ym. (2005). *Tasa-arvosta lisä-arvoa. Käsikirja työpaikkojen tasa-arvotyöhön.* Vastapaino.

Jauhiainen, A. (2009). *Erillinen vai yhteinen koulu? - yhteiskasvatuskeskustelun sukupuolittunut toimijuus.* Teoksessa Ojala, H., Palmu T. & Saarinen J. (toim.) *Sukupuoli ja toimijuus koulutuksessa.* Vastapaino.

Lahelma, E. (2011). Sukupuolitietoisuutta kouluun ja opettajankoulutukseen: TASUKO-hankkeesta eteenpäin. *Kasvatus 1/2011.* http://wiki.helsinki.fi/download/attachments/64425827/Lahelma_2011.pdf

Lehtonen, J. (2003). *Seksuaalisuus ja sukupuoli koulussa.* Yliopistopaino.

Mullola, S. (2012). *Teachability and School Achievement: Is Student Temperament Associated with School Grades.* Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, opettajankoulutuslaitos.

Norema, A., Pietilä, P. & Purtonen T. (2010). *Pipot tiedon tiellä; sukupuolihuomioita opettajankoulutuksessa.* Tasuko-hanke.

Opetushallitus. (2015). Tasa-arvo on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Oppaat ja käsikirjat 2015:5.

https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/173318_tasa_arvotyö_on_taitolaji_0.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö (2015). Tasa-arvolaki, oppilaitokset ja sukupuolen moninaisuus.

https://stm.fi/documents/1271139/5825945/Kasvatusjakoulutus_verkko.pdf/a01f5a69-8d64-4844-85e1-4c86e802f552/Kasvatusjakoulutus_verkko.pdf

Suortamo, M., Tainio, L., Ikävalko, E. ym. (toim.) (2010). *Sukupuoli ja tasa-arvo koulussa.* PS-kustannus.

Saresma, T., Rossi, L.-M. & Juvonen T. (toim.) (2010). *Käsikirja sukupuoleen.* Vastapaino.

Vitikka, E. (toim.). *Koulu-sukupuoli-oppimistulokset,* Moniste 8/2004. Opetushallitus.

LAINSÄÄDÄNTÖ

Tasa-arvolaki 609/1986 voimaan 1.1.1987

Tarkennuksia ja muutoksia mm. 2005 oppilaitoksia koskeva syrjintäkielto ja oppilaitoksia koskeva suunnitteluvuote; 6a § ja 6b § ja täydennys 30.12.2014 perusopetuslain piirissä olevien koulujen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvollisuus

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 voimaan 1.1.2015

Virkamieslaki 750/1994

Rikoslaki 39/1889

Vahingonkorvauslaki 412/74

Perusopetuslaki 454/2003 13 §

Lukiolaki 455/2003 9 §

Uskonnonvapauslaki 453/2003, 6 §

Peruskoulun opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet 2014

Lukion opetussuunnitelman valtakunnalliset perusteet 2019